

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК ДЕРЖАВИ

Насьогодні надзвичайно актуальною є проблема визначення особливостей перебігу та впливу глобалізації на суспільство та державу.

Кардинальні зміни, що відбуваються у XXI ст., свідчать про те, що світ вступив у фазу чергової глобальної трансформації (світова фінансово-економічна криза, становлення нового світового порядку та ін.) З'явилась тенденція розв'язання протиріч із застосуванням сили, що не сприяє гармонізації соціального буття як у світовому масштабі, так і в межах окремих держав [1, с. 59].

Характерною рисою сучасного світового розвитку є інтенсифікація транснаціональних процесів, які відбуваються в матеріальній і духовній сферах суспільного буття. За таких умов усе більшу увагу привертають глобальні проблеми, які, торкаючись людства в цілому і кожної держави зокрема, концентрують у собі протиріччя суспільного розвитку [1, с.59].

Сьогодні можна стверджувати, що глобалізація і глобальні проблеми, з якими стикається людство, є факт нашого життя, невідворотна тенденція, яка змінює обличчя світу, кожної існуючої нині цивілізації, країни, держави докорінно впливає на інтереси всіх народів, націй, етносів, окремої людини.

Глобалізація – це об'єктивний процес, змістом якого є зростаючий взаємозв'язок і взаємозалежність національних економік, національних політичних і соціальних систем, національних культур, а також взаємодії людини і навколишнього середовища [7, с.15]. Доведено, що глобалізація охоплює всі сфери суспільного життя: економіку, політику, культуру, ідеологію тощо.

Теорія глобалізації, що стосується розвитку держав виявляється через три види теорій: теорію мондіалізму, теорію золотого мільярду та теорію конвергенції.

Теорія мондіалізму передбачає злиття усіх держав та народів у єдине планетарне утворення із встановленням Світового Уряду, знищенням расових, релігійних, етнічних, національних та культурних кордонів. Прихильниками цієї теорії був І. Кант, О. Богданов та інші.

Теорія золотого мільярду є сучасною європо-центристською версією концепції „богообраного народу”, згідно якої забезпечення існування на планеті може бути гарантованим лише для мільярду людей із найбільш розвинених країн, у той час як усім іншим країнам пропонується бути сировинним придатком та постачальником дешевої робочої сили для обслуговування інтересів ТНК (транс-національних корпорацій – О.В., О.К.). Згідно прихильників цієї теорії (Ж. Аталі, Г. Кісінджер та ін.) планета може загинути від екологічних перевантажень. Наслідком реалізації цієї теорії стає світова диференціація на країни постіндустріального Центру, індустріальної Напівпериферії та аграрної Периферії. Така світова диференціація зараз і стає тією глобалізацією, проти якої діє антиглобалістський рух.

Теорії конвергенції присвячені роботи таких дослідників як Д. Гелбрейт, Р. Арон, П. Сорокін, А. Сахаров та ін. Згідно цієї теорії, в умовах науково-технічної революції втрачається відмінність між капіталізмом та соціалізмом. Крім того, дана теорія розглядала взаємний вплив держав двох систем – СРСР і інших країн соціалістичного табору і США, Великобританії й інших країн капіталістичного світу. У результаті робився висновок про те, що відбувається «обмін» (конвергенція) між цими державами. При цьому кожна група запозичує краще. Внаслідок цього відбувається зближення держав по їх сутності, формам діяльності, організації тощо. Це повинно привести до того, що через деякий час відмінності втрачатимуться і виникне «постіндустріальна держава» єдиного типу, що буде державою «загального благоденства». Професор Дж. Гелбрейт називав цю державу народною і характеризував її як таку, що здатна забезпечити усім членам суспільства відносно високий рівень життя, справедливий розподіл ресурсів та ліквідацію соціальної нерівності. З точки зору Дж. Гелбрейта, все це ставало можливим завдяки досягненням науково-технічної революції та модернізації системи управління, яка ефективно реагувала на потреби населення, що постійно змінювались [8, с. 118-119].

Необхідно звернути увагу на державно-управлінський аспект глобалізації. В ході глобалізації виникають паралельні центри влади – глобальний і національний. Глобалізація обмежує роль національної держави внаслідок прямого виходу на міжнародну арену інститутів громадянського суспільства, ТНК, ТНБ. Результатом глобалізації стало утворення наднаціональних інститутів і перехід у їхню компетенцію цілого ряду політичних, економічних, соціальних функцій, які раніше виконували органи національних держав. Це призвело, водночас, і до збільшення числа національних державних інститутів, орієнтованих на задоволення потреб наднаціональних організацій, і до ліквідації функціонально непотрібних у нових умовах державних установ. Прикладом наднаціонального інституту є Європейський Союз з системою міждержавних органів – Європейська рада, Європарламент, Європейський суд та інші, і формуванням в інституційній структурі держав-членів ЄС органів, покликаних обслуговувати потреби наддержавного інституту [4, с. 76].

Держава не буде і далі домінуючою силою на світовій арені. Глобальні ринкові сили багатонаціональних корпорацій і банків випромінюють сильний і незалежний вплив. Вони діють на міжнародній арені з мінімальними обмеженнями [6]. У рамках СОТ ще не розроблена система антимонопольних заходів, які можна було б застосовувати до глобальних ТНК. Це питання знаходиться у стадії обговорення [2].

Поряд із цим, досить стрімко поширюються незвичні тенденції та загострюються соціальні протиріччя. На тлі розповсюдження масової освіти та інформаційного «шуму», за умов тотальної лібералізації всіх сфер суспільного життя спостерігається знеособлення, масовізація, духовна (у тому числі морально-правова) деградація та зубожіння людини, соціокультурна дезадаптація, і нарешті – суспільна дезінтеграція особистості [1, с. 213].

Найважливішими суб'єктами системи забезпечення національної безпеки (які здійснюють суттєвий визначальний вплив на всю структуру системи) є особистість, суспільство і держава [1, с. 60].

Україна не залишається осторонь глобалізаційних процесів. Завдяки поширенню вивчення іноземних мов у школах та інших навчальних закладах стає доступним спілкування з будь-якими людьми по всьому світу, освіта в іноземних навчальних закладах, школах тощо. Трансляція фільмів, телевізійних передач іноземного виробництва, діяльність ТНК та рекламування ними своїх брендів створюють демонстраційний ефект у свідомості українців і представники нашого суспільства починають копіювати американський або європейський спосіб життя, купувати певні види товарів і користуватися незвичними для нас видами послуг [3, с. 138-139].

Але необхідно визнати, що сьогодні Україна не є глобальним гравцем на тлі світових глобалізаційних процесів, хоча вона з кожним роком набуває все більшої ваги і значення на міжнародній арені. Україна не залишається осторонь в обговоренні кінцевої мети глобалізації. Україна зараз знаходиться у стані пошуку і осмислення своєї глобальної стратегії майбутнього (це і підписання Асоціації з ЄС, і співробітництво з НАТО – О.К., О.В.). Головним є розуміння глобалізації як проблеми національної і цивілізаційної ідентичності. Ця проблема має багатоаспектний характер: національна ідентифікація і самоідентифікація, динаміка цивілізацій і фактори їх внутрішнього розвитку, міжцивілізаційні відносини «діалог цивілізацій». Також цілком зрозуміло, що глобалізація йде в наступ на національну державу, обмежує її суверенітет та, найголовніше, руйнує її традиції і систему цінностей, що склалася. Культурне розмаїття і етнокультурна різноманітність ще на довгий час залишатимуться діючими факторами в умовах розвитку і облаштування життя людської спільноти. Не можна відкидати становлення і формування етнокультурних процесів різних націй і народів, їх спільнот. Викликають обґрунтовані підозри намагання створювати так звані «надетнічні» конструкції, що можуть нівелювати етнокультурне розмежування, яке має об'єктивний характер і спрямованість, хоча всі розуміють важливість і необхідність міжкультурних зв'язків, неминучість еміграційних процесів, тенденції інтегральних зв'язків у сучасному світі, економічних і політичних контактів, вплив на всі ці процеси новітніх засобів масових комунікацій.

Отже, щодо наслідків глобалізації на національних держав існує дві основні точки зору. Одні дослідники вважають, що, в умовах глобалізації, держави, як правило, втрачають свою національну ідентичність, відбувається обмеження національного суверенітету. Це може призвести до втрати державою своїх функцій щодо управління в середині держави. Інші – що глобалізація не несе загрози національній державі та її суверенітету. Кожна точка зору має право на існування, але необхідно зазначити, що до наслідків глобалізації належать: посилення нерівномірності розвитку країн світу; нав'язування сильними країнами своєї волі, нерациональної структури господарства, політичної та економічної залежності, що само по собі загрожує існуванню національної держави з її ідентичністю та є негативним наслідком.

Список використаних джерел:

1. Людина і соціум у глобалізованому світі: монографія / Чаплигін О.К., Корабльова Н.С., Дорошкевич А.С., Маркозова О.О. та інші / за ред. проф. Чаплигіна О.К. – Х.: ХНАДУ, 2012. – 340 с.
2. Камінська Т.В. Тенденції сучасних процесів глобалізації // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: jnl.nau.edu.ua/index.php/PPEI/article/viewFile/254/243
3. Прушківська Е.В., Шевченко Ю.О. Сутність глобалізації та її особливості в посткризовий період // Вісник Запорізького національного університету. – 2015. №3. – С. 131-140
4. Бельська Т. Глобалізація як фактор трансформації владно-суспільних відносин // Публічне управління : теорія та практика : збірник наукових праць Асоціації докторів наук з державного управління. – Х. : Вид-во “ДокНаукаДержУпр”. – 2013. – Випуск 1(13). – С. 72-78.
5. Крапивний І. В. Глобалізація : сутність, чинники та етапи розвитку // Вісник СумДУ. – 2008. – №1. – С. 129-137.
6. Дзюндзюк В.Б. Зміна ролі держави в умовах глобалізації // Актуальные проблемы государственного управления. – 2011. - №2. – С. 10-18.
7. Лукашевич В. М. Глобалистика : учеб. пособие / В. М. Лукашевич. – Львов : Новый світ, 2006. – 540 с.
8. Сухонос В.В. Теорія держави і права: Навчальний посібник. - Суми: «Університетська книга», 2005. – 536 с.